

Amsterdam.
INK.
enken.
stus,
INKSTEREN.
WORMSER.
na's).

sche, in goeden
Prof. GEESINK
chouwingen ge-
orm niet slechts,
en en schoonen
ben. Hier is
eid uit de Schrift
ring, vermaning
monie.
ER slaagde dit-
versiering, die
t weke leerder-
in inhoud en
de moete lijnen
et rood; in de
ikband past."

EN,
15-17.

len Gouden en
9 en BELEER-
na.

Lectuur.

06 is den

TER,

RS.

MSER f 3.90.

ot van elke in
n gezamenlijke
van wat verder
stoud na ver-
p van dit jaar
antbieden

ratis.
MSER.

TIE,

grootst concur
gt prijsconcur
ht verzonden.

rdam.

P.
S.
W.
CO
EN.

le rubrieken:

78 titels.
39 "
11 "
5 "
6 "
10 "
12 "
36 "
77 "
37 "
10 "

tegen vermin-
an uwen boek-

eformeerde
ind.

e Schouwerzij
enschap f 2.80;
6; Oostkapelle
contrib. van
erk f 10; Berg
abacht f 2.50;
Beverwijk f 2;
kerker ald 11.
f 5; Maartens-
Oolgensplaat
Bolnes f 2;
Aalten f 10;
Pacensis f 11;
meer o/s f 5;
50; Dirkshorn
f 2.50; verder
dal f 20; van

OPS,
Rotterdam.

rij:
BELA,

De Heraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad No. 124.)

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE; Bureau: Warmoesstraat 96, te Amsterdam.
Inzendingen, die later dan Donderdag's namiddags te 12 uren worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Zondag 29 April 1906. No. 1478.

Abonnementen: franco aan huis, per drie maanden f 1.20, voor België per jaar f 5.30 bij vooruitbetaling, voor het verdere Buitenland per jaar f 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers f .10. Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau te Amsterdam.
Advertentie: van 1 tot 6 regels f 1.20, voor elke regel meer f .30.
Aanvragen en vermelding van liefdegaven f .12 per regel.

Van de tien geboden.

XCIX.

HET ZEVENDE GEBOD.

IV.

Een man, die zijnen geest niet wederhouden kan, is een opgebrokene stad zonder muur.
Spreekw. 25:28.

In dit ons slotartikel over het zevende gebod zullen wij, evenals bij de vorige geboden, op de schaduw- tegenover de licht zijde, op het verbod tegenover het gebod wijzen.
Alzoo, nadat in ons voorlaatste artikel gehandeld is van de ons door God geboden kuisheid, zullen wij in dit artikel spreken over de ons door Hem verboden zonde der onkuisheid. Daarbij zal dan uitkomen wat schrikkelijker verwoesting in het menschelijk leven deze zonde heeft teweeggebracht. Althans tot op zekere hoogte uitkomen, want van de wereld der ontucht geldt nog altijd het woord van den heiligen Apostel, „hetgeen heimelijk van hen geschiedt, is schandelijk ook te zeggen.“ (Efeze 5:12).

Gelijk het gebod, zoo heeft ook het verbod een individuele en een sociale zijde. Anders uitgedrukt, God verbiedt ons de onkuisheid zoowel in betrekking tot onszelf als in betrekking tot onze medemenschen.

Beginnen wij met het eerste.
Is het Gods wil, dat 'n mensch zijn lichaam en ziel zuiver en heilig beware en mitsdien zijn zinnelijke lusten door zijn zedelijke wil beheersche, 'n mensch gaat tegen dezen Wil van zijn God in en verontreinigt zijn lichaam en ziel, wanneer hij zich door zijn zinnelijke lusten laat overheerschen.

Wilde, — dat is niet meer onder de tucht van den zedelijke wil staande, sexuele lust is onkuisheid.

Gelijk er nu wat reeds Aristoteles noemde „natuurlijke deugden“ zijn, zoo zijn er ook „natuurlijke ondeugden“, en zoo ergens dan komt dit inzonderheid uit op dit gebied.

Daar zijn, — wij spraken er reeds met zekere uitvoerigheid van in ons vorig artikel — kuische en ook onkuische naturen; daar zijn in meerdere of ook in mindere mate en ook heel niet gepassioneerde menschen.

Een naturalistische ethika, d. w. z. een zedeleer, die de grens tusschen natuur en geest, tusschen noodwendigheid en vrijheid vernietigt en alzoo het zedelijke laat opgaan in het natuurlijke, zal hier niet veel meer doen dan zich bepalen tot een beschrijving van wat is; van een voorschrift van wat zijn moet, zal zij zich onthouden.
Indien toch de mensch niet meer dan 'n natuurproduct is, dan ware het even ongerijmd den onkuische te veroordeelen, als het ongerijmd is een bruisenden bergstroom er een verwijt van te maken, dat hij geen rustig kabbelende beek, of een wolf dat hij geen schaap is.
Zoo is nu eenmaal de natuur van het best.

Deze zedeleer van het onwedergeboren hart, tegenwoordig vooral in de letterkunde van den dag, in toneelstukken en romans, in dagblad-feuilletons en novellen als diepzinnige wijsheid onder de menschen gebracht, behoort echter tot wat de Schrift noemt, „de bedeksel der schande.“

't Is echte misdadigers-moraal.
Zedelijke lamlendigheid, slapheid van wil, die met een wijsgeerig tintje haar zonden bedekt en de gewetens toeschroeft met een: „ik kan het niet helpen!“; zoo is nu eenmaal mijn natuur!“ „het zit me in mijn bloed“. Hebben dergelijke, doch zulke litteratuur verwarde zielen, veel gelezen; — en daar zijn die schrikkelijker veel gelezen hebben, groen en rijp, — dan redeneeren zij heel geleerd over bloedmenging en afstamming en „etfelijke belasting“ en werpen al de schuld van hun zonde — voorzoover zij nog van „schuld“ spreken — van zichzelf af op hun grootvader, of als zij van hem geen kwaad weten, op een ander familielid, en zondigen dan rustig voort.

Dit is de praktische toepassing der „naturalistische ethika“ ten eigen behoeve, door moordenaars en dieven, door drankzuchtigen en wellustelingen gemaakt.
Anders de christelijke zedeleer.
Zeker rekent ook zij met den mensch als natuurwezen, doch daarom is hij voor haar nog niet uitsluitend product van de natuur.

Zeker rekent ook zij, — en dat meer zelfs dan vroeger, — met den invloed van afstamming en omgeving, doch ook met de omstandigheid, dat de mensch, ook die diepst gezonkene, een zedelijk, d. i. een willend wezen is. Vandaar, dat zij ook aan de van nature zwakken, ook aan hen, die hun natuur niet met, maar tegen hebben, zal voorschrijven wat zij moeten doen, en tevens den weg zal wijzen om te worden wat zij moeten zijn.
Om ons te bepalen tot het tegenwoordig onderwerp, zoo is het Gods wil, dat zij kuisch zijn.

Dat is een ordinantie een gebod, dat voor allen geldt.

Ook voor onkuische naturen; ook voor zelfs sterk gepassioneerde menschen.

En nu is het juist christelijk om denzaken op dit stuk de Wet des Heeren des te scherper te prediken; ze te dringen tot al krachtiger wilspanning; ze te manen tot groter waakzaamheid tegen deze zonde, hun zonde.

Wijl de zonde, ook de zonde der onkuisheid, niet in het lichaam — al ontkenen wij niet, dat daarin zekere dispositie voor die zonde kan zijn — maar in de ziel zetelt, komt het allereerst aan op de bestrijding der inwendige onkuisheid; op het onder de tucht houden van zijn aandoeningen, zijn begeerten, zijn verbeelding. Onder de tucht van den wil.

Bij menschen bij wie de natuurdrijfkracht is ontwikkeld — iets wat, het zij nogmaals gezegd, op zichzelf niet zondig is, want het natuurlijke toch is niet zondig — bestaat het gevaar, dat de begeerte om haar te bevredigen op verbodene wijze — en er is maar éene door God gebodene: het monogame huwelijk — zich ook sterk zal doen gelden, en dat dan het denken, het overleggen daar zoo mee bezig is, dat de verbeelding er door wordt bezoodeld. Wakend en slapend droomt de onkuische van wat men noemt het lascieuze, het weelderige, het dartele, het uitgelatene. Al wat zijn oogen zien zet zijn verbindende phantasie om in beelden van het sexuele leven.

Hij leeft er in en zijn leven gaat er in op. Dit nu is den mensch onwaardig.

Want al heeft ook het sexuele leven zijn waarde, het is toch maar één zijde en daarbij zeker niet de voornaamste zijde van het menschelijk leven.

Doch wordt nu deze inwendige onkuisheid niet gebracht onder de tucht van den wil, dan breekt ze noodwendig uit, als uitwendige onkuisheid, in blijk, in woord, in handeling.

Dat is de gradatie van de zonde.

De ziel van den onkuische stelt de leden des lichaams tot wapenen der ongerechtigheid.

„Ik heb een verbond gemaakt met mijne oogen; hoe zou ik dan acht gegeven hebben op een maagd!“ zegt Job (h. 31:1); maar de onkuische man ziet met oogen van begeerlijkheid ook naar anderen dan zijn eigen vrouw. Toch heeft Jezus ons gezegd: Zoo wie een vrouw aanziet om haar te begeeren, die heeft alreeds overspel in zijn hart met haar gedaan. (Matth. 5:28).

Men versta deze Schriftuurplaatsen wel. In beide is sprake van den gehuwden man en zij veroordeelen daarom allerminst, dat ongehewden elkander zouden aanzien om elkander te begeeren.
Dit laatste toch zou een veroordeeling zijn van het natuurlijke.

Dat een jongeling een meisje aanziet en haar tot zijn vrouw begeert; dat een ongehewd man zijn oog slaat op een ongehewde vrouw, is op zichzelf allerminst zondig. Maar de blik van de onkuischen, de blik der begeerlijkheid, wordt, als zij gehuwd zijn, ook geslagen op anderen dan met wie zij echtelijk zijn verbonden; en, als zij niet gehuwd zijn, ook op de echtgenooten van anderen.

Dat is zonde.
Dat is overspel in het hart bedrijven.
Dat is onrecht tegen God en de menschen.

Sterker nog dan in de overspelige blikken komt de onkuisheid uit in het woord.

De Apostel vermaant: Geen vuile rede ga uit uwen mond (Efeze 4:29) en onder de dingen, die de van het heidendom tot het Christendom bekeerden moesten afleggen, noemt hij ook het „vuil spreken uit uwen mond“. (Col. 3:8).

Daarbij heeft hij het oog op de rotte, schandelijke taal van het dagelijksche, vooral van het gezellige verkeer. Waar het hart vol van is, vloeit de mond van over. En het onkuische hart openbaart zich ook in de onkuische taal. Het wordt dan gewoonte, om van schier niets anders te spreken dan van wat betrekking heeft op het sexuele

leven. Bezit de onkuische daarbij de natuurgave der „geestigheid“, dan uit deze zich bij voorkeur in het vinden en vertellen van „vuile aardigheden“; ontbreekt ze hem, dan vertelt hij ze niet innig genoeg na.

En eindelijk zal, indien zij niet gebracht wordt onder de macht van den wil, de inwendige onkuisheid zich ook uiten in handelingen.

In de zonde der hoerij, in de zonde zelfs van dadelijke echtbreuk.

In die vormen draagt zij echter reeds een sociaal karakter, of m. a. w. is het een zondigen met zijn medemenschen.

Alvorens daarop in te gaan, moet daarom hier, waar gehandeld wordt over de individuele onkuisheid, eerst nog gesproken van die zonde, waarbij men op onnatuurlijke wijze de bevrediging zijner sexuele natuurdrijf zoekt en die, zij het ook min juist, verboden is aan den naam van Juda's zoon Oaan (Gen. 38:9). Het is deze, in het verborgene bedrevenc en daarom „geheime“ zonde geheeten, welke vaak door jongelieden, pas aan de kinderschoenen ontwassen, wordt begaan, en welke dan, door wie er eens aan verslaafd zijn geraakt, ook op later leeftijd wordt voortgezet. Hier zijn gevaren waartegen verstandige ouders hun kinderen hebben te waarschuwen, want de jonge levens kunnen in dezen weg van ongerechtigheid onherstelbaar worden verwoest. Niet alleen toch, dat door deze vaak ontijdige en onmatige bevrediging der geslachtsdrijf de gezondheid voorgoed bedorven en de lichaamskracht ondermijnd wordt; maar ook de onnatuurlijke wijze waarop zij geschiedt, overprikkelt derwijs de verbeeldingskracht, dat heel het zieleleven er door wordt verlamd.

Het is, al zijn ook andere oorzaken hier vaak in het spel, niet te verwonderen, dat het getal zwakkelingen en zenuwlijders in onzen tijd zoo schrikbarend toeneemt.
Tot deze zoo in- als uitwendige onkuisheid nu komt het, gelijk wij boven zeiden, wanneer 'n mensch zijn natuurdrijf niet brengt onder de tucht van zijn wil; hij is dan gelijk 'n scheepje zonder roer op een wilde zee.

Om echter de zinnelijkheid onder de tucht van den wil te brengen, haar te regelen en te leiden, moet de wil niet alleen op het goede gericht, maar ook innerlijk gesterkt.

Hier nu vermag de gemeene Gratie veel. Een verstandige, niet te strenge, maar ook niet te slappe opvoeding, waartoe ook behoort, dat rekening wordt gehouden met wat men in het dagelijksche leven de zedelijkheid noemt; het aankeken van plichtsbef en reinheidszin; het zedelijk voorbeeld; en zelfs de pedagogische middelen van het welken van angst en vrees voor de gevolgen der onkuisheid, — dat alles vermag zelfs sterk gepassioneerde naturen tot kuische menschen te maken.

Wordt daarbij gevolgd een gezonde leefwijze, waartoe matigheid in spijs en drank en — althans bij kinderen — geheel onthouding van alcoholische dranken; lichaamsbeweging en trouwe arbeidsverrichting behoort; vermijdt men daarbij wat onze oude moralisten noemden de *incitamenta luxuriae*, „de aanprikkelingen tot wellust“ waarover straks nader, — dan bestaat er althans groote kans, dat de sexuele lust zich minder sterk zal doen gelden en een krachtige goede wil dus een des te gemakkelijker taak zal hebben.

Een Christen heeft al deze middelen toe te passen; óók bij de opvoeding zijner kinderen.
Toch mag niet verzwegen, dat men daarmee slechts als resultaat bereikt een kuisheid uit het beginsel van het welbegrepen eigenbelang.

En nu geven wij gaarne toe, dat zulk een kuisheid altijd nog beter is, in den zin van nuttiger, voordeliger en aan het levensgeluk meer bevorderlijk, dan de onkuisheid, maar toch is zij nog niet de christelijke kuisheid, de echte zedelijkheid. De kuisheid waarbij men wil kuisch zijn om God.

Omdat Hij het ons gebiedt, en men, wijl men Hem liefheeft, gaarne aan Zijn gebod gehoorzaamt.
De kuisheid waarbij men, omdat men zichzelf liefheeft als Gods schepsel, als Zijn kind, als drager van Zijn beeld, — zichzelf naar lichaam en ziel te hoog acht om zich te verontreinigen, te bezoedelen, te bevleken; te schenden den tempel Gods.

Dat toch is de kuisheid van den tot God bekeerde; van den Christen.
Wel een nog veelal worstelende deugd, want tegen zijn zonden heeft de Christen te strijden heel zijn leven lang, en eerst in zijn sterven komt hij van zijne zonden af, maar toch een deugd; een standvastig en

voortdurend willen van het goede; het voor God goede.

Wanneer echter de wil om kuisch te zijn, hetzij dan uit welbegrepen eigenbelang, hetzij uit heilige liefde, ontbreekt, zal zich de uitwendige onkuisheid ook openbaren in het samenleven met onze medemenschen.

Gevaarlijker dan een melaatsche is de onkuische voor zijn omgeving. Zelfs met zijn blikken, maar ook met zijn woorden vergiftigt hij de zielen zijner medemenschen; werpt in hun harten de vonken, die doen ontbranden den onheiligen lust. Zelfs de eerbied dien men schuldig is aan de jeugd, is hem vreemd, en hij stelt er een genot in door zijn blikken en woorden de onschuld te doen blozen.

En daarbij blijft het niet.

De wilde lust heeft over heel de wereld het diep zondig verschijnsel der hoerij te voorschijn geroepen.
Het woord hangt, gelijk als ook in andere talen, saam met „huren“ en wijst dus op het veil geven en wel van zijn lichaam ter voldoening aan verboden lust.

In de heidenwereld was, hoe wonderlijk het ook klinkt, deze zonde vaak verboden met de eere te offer in de tempels der afgoden; en de wilde lust gold als een symbool van de voortbrengende natuurskracht. De Israelitische wetgeving, die naar wij vroeger zagen de polygamie en het concubinaat althans niet verbood, was op het stuk van de hoerij bijzonder streng. „Er zal geen hoer zijn onder de dochteren van Israël“, zoo staat geschreven in Deuteronomium 23:17a.

Het jonge christendom heeft op zijn weg door de oude wereld, deze zonde overal gevonden, doch haar slechts ten deele terug kunnen dringen.

Dat b. v. de Overheid dezen vorm van ontucht op geenerlei wijze mag beschermen; dat zij de publieke schandhuizen niet mag dulden; is eerst langzaam, eerst in onze dagen, inhoud geworden van het zedelijke bewustzijn.

Deze zonde is het satanische spottbeeld van het door God verordende huwelijk. Voor de lichamelijke-geestelijke eenheid van één man en één vrouw, treedt hier in de plaats een zelfs niet meer door de geslachtsliefde verzdelijktte voldoening aan de geslachtsdrijf; hier is zelfs niet meer de natuurlijke liefde, maar alleen de dierlijke lust, die zich bevredigt aan een exemplaar van het andere geslacht.

Dit nu is een vergrijp aan de achtung, die 'n mensch zoowel zichzelf als zijn medemenschen verschuldigd is, en wreekt zich dan ook, zoo in wederzijdsche- als in zelfverachting.

Maar niet alleen, dat de inwendige onkuisheid zich openbaart in deze schandelijke en menschenonteerende zonde der hoerij, zij verderft ook de natuurlijke liefde.

Zoo ergens, dan komt hier uit hoe de zonde alle relaties scheef trekt.

De geslachtsliefde, die bij de hoerij, waar slechts de geslachtsdrijf haar rol speelt, ontbreekt, is op zichzelf goed.

Zij begint als verlieftheid, als de wederzijdsche aantrekking der twee geslachten, welke zich heeft verbijzonderd tot die van twee individuen. Als zodanig is zij een goedmoedsaandoening, een affect, en verloopt als ieder ander affect in de drie fasen van opkomst, bloei en val.

De kuische mensch, d. w. z. de mensch bij wien de geslachtsdrijf onder de tucht van zijn wil staat, zal echter verstaan, dat hij niet op ieder verliefd mag raken; en waar het hem overkomt zal hij, indien het hem niet voegt, deze goedmoedsaandoening bestrijden, doen eindigen. De ontuchtige, — dit woord nu genomen in den ruimen zin van wie zijn zinnelijkheid niet onder de tucht van zijn wil heeft, — laat echter zijn affecten vrij spel.

Het stormt altijd in zijn ziel.
Het is er een spel als van „de waterlooze wolken die van de winden omgedreven worden“. (Judas vs. 12).

De zedelijke mensch verstaat, dat de sexuele liefde moet uitloopen op den echt en dat het mitsdien plicht is te waken over zijn goedmoedsaandoeningen. Wie dat niet doet, wie zijn affecten niet weet te beheerschen, laat zijn passie willenloos opvlammen, ook waar het zedelijk niet mag.

Passie wekt streven, begeerte om te genieten in elkanders bezit.

Dit nu mag niet anders dan in den echt of de wettige verbintenis tusschen een man en een vrouw.

De onwettige verbintenis, het z.g. concubinaat, of wat men tegenwoordig aanduidt met den schoonklinkenden naam van „vrije liefde“ is, ook in het gunstige geval dat

man en vrouw elkander trouw blijven, een vergrijp aan de rechtsordering der maatschappij en bovendien een verachten van wat God in Zijn gemeene Gratie tot stuiting van de zonde juist in den echt schonk. De wettige verbintenis toch is een der machtige middelen tegen verwildering van het gezin; tegen de willekeur van den man. Wie de onwettige verbintenis schijn-vromelijk met een: „voor God getrouwd“ zoekt goed te praten, toont niet te beseffen of te willen beseffen dat het de roeping der Overheid is om in een zondige maatschappij met name de zwakken aan hun recht te helpen tegenover de sterken. Bij het concubinaat toch staan zoowel de vrouw als de kinderen, die er uit geboren worden, rechteloos.

Mag de begeerte om elkander te bezitten alleen tot bevrediging komen in den echt, gelijk elke begeerte moet ook deze staan onder de heerschappij van den zedelijke wil. Niet meer door den wil beheerschte, maar dezen overheerschende en daarbij het verstand verduisterende begeerte, is hartstocht.

Hartstocht is altijd krankheid van ziel.
Een man, die zijn geest niet weerhouden kan, is een opgebrokene stad zonder muur, zegt de Wijze in Israël (Spreekw. 25:28) en in dit beeld van een stad met een bres, een ontmantelde, teekent hij den passie-mensch; den hartstochtelijke, die in niets weet maat te houden; die geen van zijn begeerten toom en teugel weet aan te leggen; die zonder weerstand is tegenover alle indrukken van buiten, alle aanvallen op zijn zedelijke vrijheid; den mensch zonder zelfbeheersching.

En zulk een stad met een bres, een ontmantelde — is ook de onkuische, de ontuchtige.

Zoo een weet de sexuele begeerte niet te breidelen; niet te leiden door zijn verstand.

Dan komt het tot overijde en onbedachte verliefingen, die of weer afgebroken worden zoodat men de miselijke toestanden krijgt, dat iemand tot zes- of zevenmaal zijn trouwbeloften breekt; of in de verliefing, — gelijk het in sommige streken van ons land zelfs „zede“ is — tot een vooruitgrijpen op het huwelijk, wat altijd zonde voor God is; het huwelijk ontwijft en, wijl niemand zeker is van zijn leven, ellende kan brengen over de verleide en haar kind.

En ook waar de verleider door een „gedwongen huwelijk“ in staat is deze ellende te voorkomen, kan hij door de nog altijd ten onzent geldende fatale wetbepaling die het onderzoek naar het vaderschap verbiedt — welke bepaling Napoleon ten behoeve van zijn soldaten maakte, — niet alleen zulk een huwelijk weigeren, maar zelfs aan alle zorgen voor het in ontucht geboren kind zich onttrekken.

Zeker, een huwelijk zonder liefde, zonder de innige begeerte om elkander in lichamelijke-geestelijke eenheid te bezitten, is onzedelijk, maar niet minder onzedelijk is een huwelijk uit hartstocht.

Bij zulk een huwelijk toch vraagt men niet meer of men elkander ook mag bezitten.

En toch niet ieder man mag trouwen met iedere vrouw.

Daar zijn omstandigheden die dit verhinderen.

Hoe men ook oordeele over de z. g. „verbodene graden van bloedverwantschap“, ons in Leviticus 18 genoemd, — waarbij, wat de bekende quaestie betreft of men vrouwen mag met de zuster zijner overledene vrouw, zij opgemerkt dat dit in Lev. 18:18 niet verboden wordt — vast moet staan, dat verwantschap binnen de eerste drie graden dient gemen.

Maar ook een huwelijk tusschen 'n man en 'n vrouw, die of in stand of althans in geestelijke ontwikkeling te veel verschillen, dient gemen, en meer nog het z. g. „gemengde huwelijk“. Het huwelijk tusschen een christen en een niet christen, en zelfs tusschen christenen van verschillende confessie.

Niets toch staat meer in den weg aan de geestelijke eenheid van den echt, dan verschil in geloofsovertuiging. Afgezien nog van de bezwaren, die daaruit voortkomen bij de opvoeding der kinderen, leidt dit tot het groote bezwaar van niet saam te kunnen bidden.

De gepassioneerde, de hartstochtelijke mensch echter rekent niet al deze bezwaren niet, en dan komt het tot huwelijken of te na in het bloed, of beneden stand, of met verschil in geloofsovertuiging.

Is het huwelijk de innigst denkbare vereniging van twee menschen, juist omdat menschen *sondaren* zijn, kan het alleen gelukkig wezen en blijven wanneer de gemeene Gratie de zonde in die twee menschen stuit; kan het alleen beiden tot zegen zijn,